

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Ойын арқылы дамыту: күнделікті 5 ойын әдісі

ЖАРИЯЛАНДЫ 16.01.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР bilimger, әлеуметтік-эмоциялық дағдылар, дамытушы орта, зерттеушілік әрекет, қимыл белсенділігі, мектепке дейінгі педагогика, ойын технологиясы, тіл дамыту, ұсақ моторика	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/186722/
---------------------------------	---	---

Жабагова Гульфатам Айтжановна

Тәрбиеші

Аннотация

Мақалада мектепке дейінгі жастағы баланың даму заңдылықтарына сәйкес ойын әрекетін ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері талданады. Ойын жетекші іс-әрекет ретінде баланың әлеуметтік тәжірибені меңгеруіне, тілдік қатынас мәдениетін қалыптастыруына, эмоциялық-еріктік реттелуіне және танымдық қызығушылығының тұрақтануына ықпал етеді. Күнделікті тәрбие-білім беру үдерісіне енгізуге қолайлы бес ойын әдісі ұсынылады: сюжеттік-рөлдік, құрастыру, сенсорлық-манипулятивтік, қимылды-ережелі және тілдік-зерттеушілік ойындар. Әр әдіс дамытушы ортаны құру, педагогтің жетекшілік позициясы, қауіпсіздік пен инклюзивтілік қағидалары тұрғысынан сипатталып, ойын нәтижесін бақылау мен педагогикалық қорытынды жасаудың маңыздылығы негізделеді.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі педагогика, ойын технологиясы, дамытушы орта, әлеуметтік-эмоциялық дағдылар, ұсақ моторика, қимыл белсенділігі, тіл дамыту, зерттеушілік әрекет.

Кіріспе

Мектепке дейінгі кезеңде баланың дамуы тұтас сипатқа ие болады, яғни тіл, қимыл, эмоция, ойлау және әлеуметтік қатынас бір-бірін өзара күшейтетін жүйе ретінде қалыптасады; осы тұрғыдан ойын тәрбиелеу мен оқытудың тек «қызықты формасы» емес, баланың тәжірибені әрекет арқылы құрастыратын табиғи механизмі болып саналады. Педагогикалық практикада ойын әдістерін күн сайын жүйелі қолдану

баланың өз бастамасын сақтауына мүмкіндік бере отырып, бірізді талап пен еркін таңдау арасындағы тепе-теңдікті орнатады, ал бұл тепе-теңдік мектепке дейінгі ұйымдағы сапалы дамытудың негізгі шарты ретінде көрінеді. Ұсынылатын бес әдіс күн тәртібіне жеңіл кіріктіріледі және әртүрлі жас ерекшелігі мен қабілеті бар балалардың қатысуын қамтамасыз етуге бағдарланған.

Сюжеттік-рөлдік ойын: әлеуметтік тәжірибені модельдеу

Сюжеттік-рөлдік ойын баланың әлеуметтік әлемді түсінуін тереңдетеді, өйткені бала «отбасы», «дүкен», «емхана», «саяхат», «құрылыс алаңы» секілді жағдаяттарды ойында қайта құрып, рөлдің міндетін орындау арқылы өз әрекетін жоспарлауға, серіктесінің ниетін ескеруге, келісімге келуге және тілдік құралдарды мәнді контексте қолдануға үйренеді; дәл осы жерде эмоцияны тану, өз сезімін сөзбен жеткізу, қақтығысты бейбіт шешу, кезек күту, жауапкершілік бөлу сияқты әлеуметтік-эмоциялық құзыреттер қалыптасады. Күнделікті ұйымдастыруда педагог дайын сценарийді «жоғарыдан» таңбай, балалардың қызығушылығына сүйене отырып, тек әлеуметтік рөлдер мен қарым-қатынас ережелерін айқындап, ойын кеңістігін (рөлдік бұрыштар, атрибуттар, тақырыптық заттар) қолжетімді етіп құрады және қажет кезде қысқа әрі нақты тілдік үлгі береді; нәтижесінде бала үшін ойын еркіндік алаңы болып қала отырып, тәрбиелік мақсатқа қызмет етеді, ал педагог бақылау арқылы әр баланың сөйлеу белсенділігі, ынтымақтастыққа қосылуы және өзін-өзі ұстау стратегиялары туралы кәсіби қорытынды жасай алады.

Құрастыру және сенсорлық-манипулятивтік ойын: кеңістіктік ойлау мен ұсақ моториканы дамыту

Құрастыру ойыны баланың кеңістіктік елестетуін, жоспарлауын, әрекетті кезеңдеуді және мақсатқа жету үшін түзету енгізуді дамытатын өнімді әрекет ретінде маңызды, себебі бала бөлшектерді салыстыру, тұрақтылықты сақтау, құрылымды өзгерту барысында себеп-салдар байланысын нақты байқап, қателікті «сәтсіздік» емес, қайта әрекеттенуге мүмкіндік беретін дерек ретінде қабылдайды; бұл атқарушы функцияларды, табандылықты және шығармашылық шешім қабылдауды қалыптастыруға тікелей ықпал етеді. Сенсорлық-манипулятивтік ойындар (құм, су, табиғи материалдар, мозаика, сұрыптау, көлем-форма ажырату, фактураны сезіну) баланың қабылдау дәлдігін арттырып, ұсақ моториканы жетілдіреді және тілдік дамуға да жанама түрде әсер етеді, өйткені бала сезімдік тәжірибені сипаттау үшін жаңа сөздерді қажет етеді және салыстыру, жіктеу, реттеу арқылы ойлау операцияларын нақтылайды. Күн сайын бұл әдісті іске асыру үшін педагог «материалдың артықшылығын» емес, оның дамытушылық қызметін басшылыққа алып, қарапайым әрі қауіпсіз құралдармен (қорап, қақпақ, жіп, түйме, құрылыс бөлшектері) байытылған ортаны ұйымдастырады, ал тапсырманы нұсқау түрінде емес, проблемалық жағдай ретінде ұсынады (мысалы, «көпір қалай құламайды?», «суды төкпей қалай құямыз?»),

соның арқасында бала ізденіс пен ойлау әрекетіне табиғи түрде кіріседі.

Қимылды-ережелі ойын: денсаулық, өзін-өзі реттеу және ұжымдық мәдениет

Қимылды-ережелі ойындарда бала дене белсенділігі арқылы энергиясын қауіпсіз арнаға бағыттап қана қоймай, ережені сақтау арқылы импульсті тежеу, белгіге уақытында жауап беру, қозғалыс қарқынын мөлшерлеу, кеңістікте бағдарлану және серіктеспен әрекетті үйлестіру сияқты өзін-өзі реттеу дағдыларын меңгереді; бұл дағдылар кейінгі оқу әрекетіне психологиялық дайындықтың маңызды компоненттері болып табылады. Күнделікті тәжірибеде мұндай ойындар таңертеңгі сергіту сәтіне, серуенге, ұйымдастырылған іс-әрекет арасындағы қысқа «қозғалыс үзілістеріне» енгізілгенде тиімді болады, себебі жүйелі қайталану арқылы бала ойын ережесін автоматтандырып, тәртіпті сыртқы бақылаудан ішкі бақылауға көшіреді. Педагог үшін негізгі міндет — қауіпсіздік пен әділдікті қамтамасыз ете отырып, ойынның тәрбиелік әлеуетін сақтап қалу, яғни тым күрделі ереже арқылы балаларды «сыныпқа бөлуге» жол бермей, қатысуды барынша инклюзивті ету және жеңіске ғана емес, ынтымақтастыққа, өзара қолдауға, кезектесу мәдениетіне бағдарланған бағалау тілін қолдану; осылайша қимылды ойын ұжымдық мәдениетті қалыптастыратын күнделікті әлеуметтік тәжірибеге айналады.

Тілдік-зерттеушілік ойын: сөйлеу, шығармашылық және танымдық ізденіс

Тілдік-зерттеушілік ойын әдісі сөйлеу дамуын танымдық қызығушылықпен біріктіреді, өйткені бала әңгіме құрастыру, сөзді толықтыру, рөлдік диалог, дыбыстық еліктеу, рифма табу сияқты ойындарда сөздік қорын кеңейтіп қана қоймай, «кімге, қашан, қандай интонациямен айту керек» деген коммуникативтік нормаларды тәжірибе жүзінде игереді, ал қарапайым зерттеу элементтері қосылғанда (болжам айту, бақылау, салыстыру, нәтижені сипаттау) бала ойлау тілін қалыптастырады және себеп-салдарлық түсіндіруге ұмтылады. Бұл әдіс күн сайын қысқа форматта да жүзеге аса алады: мысалы, ертегі тыңдағаннан кейін оқиғаны басқа аяқтаумен жалғастыру, дыбысты ажыратып есту ойыны арқылы сөздегі дыбысты табу, табиғи құбылысты бақылап «неге?» сұрағына жауап іздеу, заттардың қасиетін тәжірибемен тексеріп, қорытындыны өз сөзімен айту; мұнда педагогтің рөлі — дұрыс жауапты алдын ала бермей, баланың сөзбен ойлауына жағдай жасау және оның дәлелін нақтылау үшін жетекші сұрақтар қою. Нәтижесінде тілдік даму тек «жаттығу» деңгейінде қалмай, баланың әлемді тану құралына айналып, шығармашылық белсенділік пен ғылыми қызығушылықтың бастапқы алғышарттары қалыптасады.

Қорытынды

Ойын арқылы дамытуға негізделген күнделікті педагогикалық практика баланың әлеуметтік, тілдік, танымдық және дене дамуын бір мезгілде қолдайтын интегративті жүйе ретінде қарастырылуы қажет, өйткені ойын баланың ішкі уәжін сақтай отырып, күрделі дағдыларды табиғи әрекет контекстінде меңгертеді және «үйрену» мен «өмір сүру» тәжірибесін тұтастандырады. Ұсынылған бес ойын әдісі (сюжеттік-рөлдік, құрастыру, сенсорлық-манипулятивтік, қимылды-ережелі, тілдік-зерттеушілік) тәрбиеші үшін күн тәртібін күрделендірмей-ақ енгізілетін, бірақ нәтижесі жүйелі бақылау мен рефлексия арқылы күшейтілетін тиімді құралдар болып табылады; осы әдістерді мақсатты қолдану мектепке дейінгі ұйымдағы дамытушы ортаның сапасын арттырып, әр баланың әлеуетін ашуға бағытталған педагогикалық ықпалдың дәлдігін қамтамасыз етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы (PDF). https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2024/04/vk_24kz.pdf
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы (PDF). https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2024/04/vk2_kz.pdf
3. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспары (PDF). https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2024/04/vk3_kz.pdf
4. Қарағанды облысының оқу-әдістемелік орталығы. Мектеп жасына дейінгі балалардың біліктері мен дағдыларының дамуына мониторинг жүргізудің әдістемелік ұсынымдары (PDF). <https://umckrg.gov.kz/files/loader/1615793310450.pdf>
5. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы. <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/451747?lang=kk>
6. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Әдістемелік материалдар жинағы (PDF). <https://abaiuniversity.edu.kz/docs/docs/2025/izat/2.pdf>
7. Қорқыт ата атындағы/Қостанай/педагогикалық бағыттағы репозиторий материалы. Студенттердің ғылыми-практикалық жинағы/мақалалар (PDF). <https://repo.kspi.kz/bitstream/handle/item/2377/2017-stud-pr-expo-39.pdf?isAllowed=y&sequence=1>

8. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., et al. *Learning through play: a review of the evidence (PDF)*.

https://cms.learningthroughplay.com/media/wmtlmbe0/learning-through-play_web.pdf

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.